

MỘT SỐ BIỆN PHÁP RÈN KĨ NĂNG XÂY DỰNG CÂU HỎI CHO SINH VIÊN SƯ PHẠM NGÀNH NGỮ VĂN

NGUYỄN THỊ HIỀN

Trường Đại học Hải Phòng

Email: hienvan1975@gmail.com

Tóm tắt: Thiết kế, xây dựng câu hỏi là một trong những kĩ năng dạy học cơ bản của mỗi giáo viên để tổ chức dạy học đạt hiệu quả. Tuy nhiên, cho đến nay, kĩ năng nghề nghiệp này vẫn chưa thực sự được chú trọng trong đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ cho sinh viên các ngành sư phạm. Xuất phát từ thực tế và yêu cầu chuẩn hoá kĩ năng dạy học theo định hướng phát triển toàn diện năng lực dạy học, bài viết đề xuất một số biện pháp tổ chức dạy học, rèn luyện để phát triển kĩ năng xây dựng câu hỏi cho sinh viên sư phạm ngành Ngữ văn trong quá trình học tập ở trường đại học để có thể vận dụng tốt trong nghề nghiệp của mình sau này.

Từ khóa: Câu hỏi; kĩ năng xây dựng câu hỏi; sinh viên sư phạm; Ngữ văn.

(Nhận bài ngày 16/7/2017; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 19/8/2017; Duyệt đăng ngày 25/8/2017).

1. Đặt vấn đề

Câu hỏi được coi là một trong những công cụ kĩ thuật thông dụng và đặc lực, là cốt lõi của quá trình dạy học. Thiết kế, xây dựng câu hỏi (XDCH) là công việc rất quen thuộc đối với mỗi giáo viên (GV). Tuy nhiên, cách đặt câu hỏi như thế nào để khuyến khích được học sinh (HS) phát huy tính tích cực, chủ động là công việc không dễ dàng. Do đó, việc hướng dẫn về kĩ thuật XDCH sao cho đạt hiệu quả dạy học luôn được các GV quan tâm nghiên cứu. Riêng vấn đề biện pháp, quy trình rèn luyện, phát triển kĩ năng XDCH và sử dụng câu hỏi để tổ chức bài dạy cho GV ngay trong quá trình đào tạo sư phạm, khi còn là những sinh viên (SV) học nghề dạy học thì hầu như chưa được chú trọng, quan tâm. Bởi vậy, có một thực tế là ngay từ trong quá trình học tập, rèn luyện ở trường sư phạm cũng như khi đi kiến tập, thực tập, ngoài việc mắc những lỗi về kiến thức, SV còn gặp khó khăn khi thực hiện các thao tác, kĩ năng cơ bản nhất, trong đó có kĩ năng đặt câu hỏi. Nhiều SV còn rất lúng túng khi đặt và sử dụng câu hỏi trong từng phần, nội dung bài dạy, tiết dạy mà các em đảm nhiệm. Từ thực tế trên, có thể khẳng định, việc rèn luyện kĩ năng xây dựng và sử dụng câu hỏi cho SV sư phạm trong dạy học nói chung, dạy học môn Ngữ văn nói riêng là hết sức cần thiết. Chúng tôi cho rằng, trường sư phạm cần bồi dưỡng, rèn luyện cho SV kĩ năng XDCH câu hỏi làm phương tiện tổ chức hiệu quả hoạt động dạy học môn Ngữ văn ở nhà trường phổ thông.

2. Câu hỏi và kĩ năng xây dựng câu hỏi trong dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông

Câu hỏi trong dạy học chính là những vấn đề GV đặt ra trên cơ sở logic bài dạy, yêu cầu HS thực hiện dựa trên nền tảng kiến thức sẵn có nhằm hoàn thành mục tiêu bài học. Câu hỏi của GV đặt ra trong giảng dạy chủ yếu có liên quan đến những điều mà nội dung bài học

trong sách giáo khoa (SGK) đã trực tiếp hay gián tiếp đề cập đến. Vì vậy, các câu hỏi trong dạy học thường chứa đựng những yếu tố gợi mở, nhận biết để định hướng cho HS khám phá hoặc khám phá lại dưới dạng thông tin khác bằng cách tìm ra mối liên hệ, quy tắc hoặc con đường giúp tạo ra một câu trả lời hay một cách giải mới.

Trong dạy học, câu hỏi được sử dụng để hướng dẫn quá trình nhận thức, tích cực hoá hoạt động của HS. GV đặt câu hỏi, yêu cầu HS trả lời, giúp các em lĩnh hội tri thức, kĩ năng, kĩ xảo mới. Cho nên, việc đặt ra câu hỏi cho HS trong mỗi giờ lên lớp là công việc rất quen thuộc đối với GV, có vai trò quan trọng đối với quá trình thực hiện mục tiêu dạy học môn học. Nếu "Xây dựng được hệ thống câu hỏi logic chặt chẽ có thể dẫn dắt một cách liên tục sự suy nghĩ của HS từ quan sát đến phân tích hiện tượng, từ những kết luận mang tính chất bộ phận đến những kết luận khái quát hơn. Hệ thống câu hỏi tạo nên cuộc đàm thoại gợi tìm, không những phải đưa HS đến những tri thức tự tìm lấy, mà còn phải chỉ ra các phương hướng, phương pháp nhằm đạt tới các tri thức đó nữa" [1]. Vì vậy, có thể xem những câu hỏi, vấn đề gợi mở của GV cho HS như là linh hồn của tiết học khi chúng góp phần tạo nên môi trường giao tiếp, học tập sinh động, hấp dẫn cho HS; là công cụ khai thác kiến thức, phát triển tư duy cho người học; đồng thời cũng là những phương thức để kiểm tra, đánh giá (KT-ĐG) kết quả học tập của người học.

Các nhà giáo dục học khẳng định: Đặt câu hỏi là trọng tâm của phương pháp dạy học (PPDH) tích cực và khuyến khích được HS phát huy tính tích cực, chủ động là công việc không dễ dàng nên cần được rèn luyện thường xuyên. Từ góc độ lí luận và PPDH, quá trình đào tạo sư phạm cần trang bị cho SV Ngữ văn những kiến thức về nguyên tắc, phương pháp và kĩ năng sử dụng từng loại câu hỏi cụ thể sao cho phù hợp với tính chất,

chức năng, tác dụng của chúng trong việc cung cấp các tri thức và kĩ năng của từng môn học ở nhà trường phổ thông.

Mặt khác, mỗi môn học trong nhà trường phổ thông đều là một khoa học về một lĩnh vực đời sống với nội dung kiến thức phù hợp, giúp HS có thể tự khám phá, lĩnh hội trên cơ sở phát huy, vận dụng những hiểu biết sẵn có đã được tiếp thu, kế thừa từ các bậc học, lớp học trước. Vì thế, một trong những vấn đề có tính nguyên tắc, cần được đảm bảo khi đặt câu hỏi là: về mặt nội dung, tính chất của câu hỏi, cần tránh những kiểu câu hỏi mang tính liệt kê, vụn vặt; câu hỏi đúng - sai; hay câu hỏi yêu cầu HS nhắc lại kiến thức lí thuyết, học thuộc lòng định nghĩa, khái niệm. Do đó, GV cần chú trọng tới những loại câu hỏi giúp HS nhìn nhận vấn đề một cách khái quát, tự lập luận tìm ra câu trả lời chứ không phải là ghi nhớ những câu trả lời đó; cố gắng đặt ra những câu hỏi mang tính thăm dò, đánh giá đòi hỏi HS phải suy nghĩ, nhận thức cao hơn; có kĩ năng phân tích, tổng hợp, đánh giá và biết áp dụng một cách chính xác những kiến thức đó vào tình huống cụ thể.

Vì vậy, mức độ hiệu quả của câu hỏi được xác định bởi các yếu tố như khả năng gợi mở, thu hút sự chú ý của HS; khả năng tổ chức quá trình lĩnh hội; chất lượng câu trả lời; mức độ kiến thức HS thu nhận được,... Trong nhiều trường hợp, GV quan tâm đến khả năng tạo hứng thú, khả năng trang bị thông tin mới của chính câu hỏi. Ở mức độ cao hơn, GV cần quan tâm nhiều đến khả năng có thể sử dụng trong nhiều tình huống của câu hỏi. Đặc biệt, câu hỏi cần đảm bảo tạo cho HS khả năng hướng tới sự phát triển tư duy phê phán và sáng tạo của người học.

3. Một số biện pháp rèn luyện, phát triển kĩ năng xây dựng câu hỏi cho sinh viên

Kĩ năng XDCH là một trong rất nhiều kĩ năng dạy học cần có đối với mỗi GV nói chung, GV dạy Ngữ văn nói riêng. Do đó, về mặt lí luận và phương pháp đào tạo sư phạm, GV cần có những biện pháp, hình thức cụ thể và thích hợp để tổ chức rèn luyện cho SV kĩ năng XDCH. Dưới đây là một số biện pháp cơ bản mà chúng tôi đã và đang thực hiện để dạy học và rèn luyện kĩ năng XDCH trong dạy học Ngữ văn cho SV sư phạm ngành Ngữ văn.

3.1. Hướng dẫn, trang bị cho sinh viên quy trình xây dựng câu hỏi trong dạy học Ngữ văn

Muốn có được bất cứ kĩ năng dạy học nào, người học trước hết phải nhận thức và vận dụng được quy trình hình thành thành, phát triển kĩ năng đó. Vì vậy, với kĩ năng XDCH, trước hết SV cần nắm được quy trình với các bước, thao tác hành động theo một lôgic chặt chẽ và sẽ luyện tập theo từng bước của quy trình đó. Cụ thể như sau:

Bước 1: Xác định mục tiêu bài học

Đây là thành phần cơ bản của một kế hoạch bài dạy, chi phối đến việc lựa chọn, sắp xếp nội dung, hình thức tổ chức dạy học; phương pháp, phương tiện dạy học và cả phương pháp, hình thức KT-ĐG. Do đó, xác

định mục tiêu bài học là việc làm đầu tiên, quan trọng nhất của hoạt động dạy học. Đây vừa là thao tác trong một số kĩ năng dạy học như kĩ năng thiết kế giáo án, kĩ năng XDCH, kĩ năng tổ chức hoạt động dạy học... lại vừa là kĩ năng quan trọng, cần có đối với mỗi GV để thực hiện hoạt động dạy học. Xác định chính xác mục tiêu bài học, GV sẽ có quyết định hợp lí khi lựa chọn nội dung, phương pháp, phương tiện dạy học để đạt được mục tiêu đó.

Như vậy, để thiết kế mục tiêu của mỗi bài học, GV phải tuân theo chương trình giáo dục của môn học và chuẩn kiến thức, kĩ năng đã quy định trong chương trình và SGK môn học đó. Với môn Ngữ văn, dựa trên mục tiêu chung của chương trình, dựa vào kế hoạch, nội dung dạy học của môn học ở từng khối lớp, GV xác định mục tiêu cụ thể của mỗi bài học, tiết học đáp ứng các chỉ báo của các tiêu chí về năng lực học tập môn học (gồm kiến thức, kĩ năng, thái độ,...). Mục tiêu được xác định cho mỗi bài học cần đảm bảo yêu cầu: quan sát được; lượng hóa được; định hướng được cách dạy và học. Để thực hiện được yêu cầu trên, mỗi mục tiêu về kiến thức, kĩ năng, thái độ,... cần được biểu đạt bằng những hoạt động cụ thể, có thể lượng hóa được giúp GV có định hướng rõ ràng, chính xác khi dạy học. Một cách cụ thể hóa tốt nhất là cố gắng hoạt động hóa mục tiêu, tức là chỉ ra những hoạt động tương thích với nội dung và mục tiêu bài học mà khả năng tiến hành các hoạt động đó của HS biểu thị mức độ đạt được mục tiêu này.

Ví dụ: Có thể xác định mục tiêu về kiến thức khi dạy học bài "Thông tin về ngày Trái Đất 2000" (tiết 39, chương trình Ngữ văn 8) như sau:

- HS biết được: Mỗi nguy hại đến môi trường sống và sức khỏe con người có thói quen dùng túi nilon.

- HS hiểu được: Tính khả thi trong những đề xuất được tác giả trình bày; việc sử dụng từ ngữ dễ hiểu, giải thích đơn giản mà sáng tỏ và bố cục chặt chẽ, hợp lí đã tạo nên tính thuyết phục của văn bản.

Bước 2: Phân tích, xác định kiến thức trọng tâm và logic nội dung bài học

Việc tìm hiểu, phân tích tài liệu, SGK để xác định nội dung, kiến thức trọng tâm cũng như logic của bài học sẽ giúp SV ý thức được và dần dần thuần thục trong hoạt động nhận biết các nguyên tắc, thao tác, quy trình thiết kế một kế hoạch, giáo án dạy học nói chung cũng như xác định chính xác những nội dung có tính vấn đề cần tổ chức cho HS tự khám phá, lĩnh hội và biết cách tổ chức, sắp xếp nội dung đó thành hệ thống câu hỏi trong thiết kế bài giảng cũng như tiến trình dạy học của mình.

Để đảm bảo thực hiện đúng, đủ yêu cầu về nội dung dạy học của chương trình đề ra, đảm bảo mục tiêu dạy học, đồng thời phù hợp với điều kiện, đối tượng dạy học cụ thể, trước khi XDCH, SV phải nghiên cứu kĩ tài liệu SGK, phân tích nội dung bài học ở mức chi tiết để có thể khái quát hóa về nội dung, xác định được các đơn vị kiến thức cấu thành bài học, yếu tố kiến thức trọng tâm, mối quan hệ biện chứng giữa các đơn vị kiến thức của bài học, từ đó xác định tiến trình xây dựng tri thức cho người

học. Các thao tác cần tiến hành khi phân tích cấu trúc nội dung bài học gồm:

- Xác định được vị trí bài học, tiết học đối với toàn nội dung của từng phân môn ở môn học Ngữ văn (Đọc văn, Tiếng Việt, Làm văn); xác định sự liên quan giữa kiến thức bài học, tiết học với kiến thức các bài khác trong từng phân môn và với kiến thức của các phân môn khác; giữa kiến thức bài học với kiến thức bài trước và bài sau;
- Xác định đơn vị kiến thức trong bài;
- Xác định kiến thức trọng tâm, cơ bản của bài học;
- Xác định mối liên hệ giữa các kiến thức và lôgic cấu trúc nội dung trong bài.

Bước 3: Xác định những nội dung kiến thức cần mã hóa thành câu hỏi để HS tìm hiểu, khám phá

Muốn xác định được nội dung kiến thức để mã hoá thành câu hỏi thì công việc đầu tiên của GV là phải xác định được nội dung cơ bản và trọng tâm của bài dạy như đã phân tích ở trên. Tiếp đó, GV cần phân chia được nội dung cơ bản, trọng tâm đó ra thành các đơn vị kiến thức, chuẩn bị cho việc mã hoá thành câu hỏi phù hợp. Những đơn vị kiến thức trong SGK Ngữ văn thường được viết một cách cô đọng dưới hình thức ghi nhớ về khái niệm, quy tắc, đặc điểm (tiếng Việt) hay chủ đề, giá trị nội dung và nghệ thuật (đọc văn),... Do đó, GV cần xác định được lôgic trình bày các khái niệm, quy tắc, chủ đề,... của bài học thì mới có thể thiết kế được câu hỏi giúp HS lĩnh hội kiến thức đầy đủ, chính xác và có hệ thống.

Bước 4: Diễn đạt điều cần hỏi bằng câu hỏi và dự kiến nội dung câu trả lời

Trên cơ sở đã tìm được các khả năng mã hóa (điều cần hỏi), dùng câu hỏi để diễn đạt điều cần hỏi. Việc diễn đạt khả năng mã hoá nội dung kiến thức bài học thành câu hỏi để tổ chức hoạt động tích cực của HS trong quá trình dạy học cần căn cứ vào từng nội dung cụ thể mà GV có nhiều cách khác nhau để diễn đạt nội dung đó thành câu hỏi. Tuy nhiên, dù là loại kiến thức nào cũng phải quán triệt mục tiêu dạy học; đảm bảo tính khoa học, chính xác của nội dung; đảm bảo phát huy tối đa tính tích cực của HS; đảm bảo tính thực tiễn. Mặt khác, khi diễn đạt các nội dung kiến thức đó thành câu hỏi cần bám sát các tiêu chí của câu hỏi để diễn đạt sao cho phù hợp với các khâu của quá trình dạy học và phải thoả mãn một số yêu cầu chung sau đây:

- Thông tin trong câu hỏi cần đảm bảo sự phù hợp giữa cái đã biết và cái chưa biết về đối tượng nhận thức và phù hợp với chủ thể nhận thức nhất định. Trong đó, điều đã biết thường là những thông tin được nêu trong SGK hay những kiến thức vừa thu nhận trước đó. Điều cần tìm thường là mối quan hệ giữa các hiện tượng, đặc điểm bản chất, hoặc xác định nguyên nhân, giá trị hay kĩ năng ứng dụng mà SGK hay các nguồn thông tin chưa được trình bày tường minh. Điều đã biết là cơ sở giúp người học có thể suy ra được điều cần tìm.

- Ngôn ngữ của câu hỏi phải rõ ràng, đảm bảo tính đơn trị để tránh việc hiểu câu hỏi theo các cách khác nhau.

- Hệ thống câu hỏi phải phù hợp với tiến trình, các khâu của quá trình dạy học.

Ví dụ: Trong dạy học về biện pháp tu từ “So sánh” (Ngữ văn 6), kiến thức trọng tâm cần hình thành cho HS là khái niệm về so sánh. Để hình thành khái niệm này, GV cần tổ chức cho HS phân tích, tìm hiểu hiện tượng ngôn ngữ thực tế có sử dụng so sánh (câu văn, câu thơ) thông qua câu hỏi mang tính dẫn dắt của GV. Chẳng hạn:

“Trẻ em như búp trên cành

Biết ăn ngủ, biết học hành là ngoan” (*Hồ Chí Minh*)

- 1) Em hãy tìm tập hợp từ có chứa hình ảnh so sánh?
- 2) Trong tập hợp từ ấy, những hình ảnh, sự việc nào được so sánh với nhau?

- 3) Tác giả câu thơ đã dựa vào cơ sở nào để so sánh như vậy?

- 4) Tác giả so sánh như vậy nhằm mục đích gì? So sánh đó có ý nghĩa như thế nào?

- 5) Từ những điều phân tích trên, em hiểu thế nào là so sánh?

Bước 5: Chỉnh sửa nội dung, hình thức diễn đạt của câu hỏi để đưa vào sử dụng

Câu hỏi sau khi xây dựng cần được xem xét lại cả về nội dung và hình thức diễn đạt. Cần đối chiếu các câu hỏi với mục tiêu bài học để xác định số lượng và chất lượng của câu hỏi. Nếu chưa đạt yêu cầu về nội dung và hình thức diễn đạt của câu hỏi cần chỉnh sửa lại cho chính xác, phù hợp.

3.2. Hướng dẫn sinh viên thực hành, luyện tập về kĩ năng xây dựng câu hỏi

3.2.1. Xây dựng và sử dụng hệ thống bài tập để rèn luyện từng kĩ năng bộ phận trong quy trình xây dựng câu hỏi

XDCH là một kĩ năng tổng hợp của nhiều kĩ năng thành phần (có thể nói tới 5 kĩ năng bộ phận tương ứng với 5 bước theo quy trình XDCH được thiết kế ở trên) nên để hình thành, phát triển được kĩ năng đặt câu hỏi. SV cần phải được rèn luyện từng kĩ năng bộ phận nói trên. Do đó, trong quá trình dạy học, bồi dưỡng về phương pháp, nghiệp vụ, giảng viên cần tổ chức cho SV thực hành, luyện tập một số dạng bài tập rèn kĩ năng như sau:

- Dạng bài tập rèn kĩ năng xác định mục tiêu bài học;

- Dạng bài tập rèn kĩ năng phân tích, xác định nội dung trọng tâm của bài học;

- Dạng bài tập rèn kĩ năng xác định các nội dung kiến thức cần hỏi;

- Dạng bài tập rèn kĩ năng diễn đạt điều cần hỏi thành câu hỏi,...

Việc thiết kế và sử dụng mỗi dạng bài tập thực hành, luyện tập trên với mục đích rèn luyện một kĩ năng thành phần cụ thể, với những yêu cầu cần đạt có thể lượng hóa phục vụ cho việc đánh giá mức độ phát triển kĩ năng của SV một cách chính xác, khách quan. Chẳng hạn, việc thiết kế, sử dụng dạng bài tập rèn luyện kĩ năng xác định mục tiêu bài học nhằm mục đích rèn luyện cho SV khả năng xác định đủ và đúng mục tiêu bài học dựa

vào chuẩn kiến thức - kĩ năng, nội dung bài học và trình độ, đối tượng người học. Vì vậy, mỗi bài tập cần chứa đựng các tình huống đưa đến nhận định của SV về việc xác định mục tiêu bài học trong tình huống là đủ hay chưa đủ, đúng hay sai, nếu sai thì vì sao sai và cần xác định lại cho đúng mục tiêu bài học như thế nào. Từ đó, SV có thể xác định mục tiêu cho các bài học khác trong chương trình Ngữ văn ở nhà trường phổ thông.

Trước mỗi dạng bài tập đều có phần “Yêu cầu của kĩ năng” và “Mục đích, yêu cầu của bài tập” giúp SV vừa tự định hướng trong luyện tập từng kĩ năng thành phần, vừa tự đối chiếu và đánh giá kết quả bài làm của mình. Chẳng hạn, với dạng bài tập rèn luyện kĩ năng xác định mục tiêu bài học, yêu cầu cần đạt khi rèn luyện là: Xác định đủ mục tiêu (*kiến thức, kĩ năng, thái độ và tập trung vào những kiến thức trọng tâm của bài, kĩ năng cần hình thành cho HS khi học xong bài đó*); Xác định đúng mục tiêu (*định rõ mức độ hoàn thành công việc của HS, thuận tiện cho việc đánh giá kết quả học tập của HS*); Mục tiêu cần được diễn đạt bằng động từ chỉ hành động phù hợp với yêu cầu nội dung (*Ví dụ: nêu, kể tên, phân tích, trình bày, chứng minh, so sánh,...*).

Nội dung bài tập trong mỗi dạng bài đều chủ yếu đề cập tới kiến thức môn Ngữ văn ở từng khối lớp của mỗi bậc học phổ thông. Trong từng dạng bài tập, các bài tập cũng được sắp xếp theo mức độ nâng cao dần về yêu cầu luyện tập theo 3 mức: Tái hiện (*nhận biết*): cho mẫu sẵn sau đó yêu cầu SV phân tích dựa trên cơ sở lí thuyết; Tái tạo (*thông hiểu*): Chỉ ra điều chưa hợp lí và sửa lại cho hợp lí; Sáng tạo (*vận dụng*): yêu cầu SV độc lập thực hiện các bước trong quy trình XDCH, đánh giá hiệu quả của câu hỏi, vận dụng câu hỏi đã xây dựng được để thiết kế các hoạt động học tập trong giáo án.

Ví dụ: Bài tập rèn luyện kĩ năng xác định mục tiêu bài học

Bài 1: Một GV khi soạn giáo án bài “Đọc văn” trong chương trình Ngữ văn lớp 8, học kì I “Thông tin về ngày Trái Đất năm 2000” đã xác định mục tiêu về mặt kiến thức như sau:

Giúp HS hiểu: Mối nguy hại đến môi trường và sức khoẻ con người có thói quen dùng túi nilon; Tính khả thi trong những đề xuất được tác giả trình bày; Việc sử dụng từ ngữ dễ hiểu, giải thích đơn giản mà sáng tỏ và bố cục chặt chẽ, hợp lí đã tạo nên tính thuyết phục của văn bản.

Anh (chị) có nhận xét gì về cách xác định mục tiêu và cách diễn đạt mục tiêu của GV? Nếu sửa lại thì anh (chị) sẽ sửa như thế nào?

Anh (chị) hãy viết lại mục tiêu của bài theo ba nhóm mục tiêu: kiến thức, kĩ năng, thái độ?

Bài 2: Theo anh (chị) việc phân biệt các mức độ trong mỗi nhóm mục tiêu giúp gì cho GV trong việc xác định mục tiêu bài học?

Bài 3: Nêu chuẩn kiến thức, kĩ năng của một phân môn trong chương trình môn học Ngữ văn 8. Liệt kê các bài học của phân môn đó trong SGK Ngữ văn 8 thể hiện theo chuẩn kiến thức, kĩ năng vừa nêu. Từ đó, anh/ chị

hãy chọn một chuẩn kiến thức hoặc chuẩn kĩ năng bất kì để phân tích làm rõ chuẩn và nói rõ GV XDCH dạy học như thế nào để HS có thể đạt được chuẩn đó?

3.2.2. Vận dụng đa dạng, linh hoạt các hình thức luyện tập, thực hành

Để cho việc thực hành, luyện tập này không trở nên nhàm chán, trong quá trình tổ chức đào tạo, bồi dưỡng về nghiệp vụ sư phạm cho SV, nhà trường sư phạm và giảng viên cần tạo điều kiện, môi trường với các hình thức hoạt động, học tập đa dạng, linh hoạt để cuốn hút SV tích cực tham gia rèn luyện, phát triển kĩ năng.

Cũng như các kĩ năng dạy học khác, giảng viên cần tổ chức rèn luyện, phát triển kĩ năng XDCH cho SV ngay trong quá trình thực hiện dạy học các phân môn, nội dung thuộc các học phần về PPDH Ngữ văn như: PPDH Tiếng Việt; PPDH Làm văn; Rèn kĩ năng sử dụng tiếng Việt và mở rộng vốn từ Hán Việt; KT-ĐG trong dạy học Ngữ văn,... Nói cách khác, giảng viên có thể tích hợp việc rèn luyện kĩ năng sử dụng câu hỏi của SV trong các giờ học lí thuyết và thực hành các phân môn về PPDH, các học phần trong khối kiến thức nghiệp vụ hoặc cũng có thể thiết kế thành một phần hoặc một chương độc lập trong học phần PPDH để rèn luyện kĩ năng XDCH cho SV,... Trong các tiết học lí thuyết này, giảng viên sẽ cung cấp cho SV những vấn đề lí thuyết về câu hỏi, quy trình XDCH. Sau đó, SV thực hiện bài tập thực hành, luyện tập từng bước trong quy trình thiết kế, XDCH với nội dung dạy học tiếng Việt, Đọc văn hay Làm văn cụ thể theo chương trình, SGK Ngữ văn của một khối, lớp nào đó. Sau khi SV hoàn thành các bài tập luyện tập cụ thể đó, giảng viên tiếp tục tổ chức cho các em luyện tập cách đặt câu hỏi trong sự phối hợp rèn luyện các kĩ năng dạy học khác như kĩ năng soạn giáo án, kĩ năng trình bày - thuyết giảng trong các buổi, các tiết thực hành soạn giáo án, giảng tập. Ở đó, SV sẽ vận dụng và huy động toàn bộ những hiểu biết, kinh nghiệm và khả năng riêng của bản thân để thực hiện việc xây dựng hệ thống câu hỏi cho các nội dung khác nhau của một bài học cụ thể trong SGK Ngữ văn. Sau khi xây dựng được câu hỏi, SV sẽ sắp xếp, tổ chức các câu hỏi đó thông qua thiết kế giáo án, thực hành giảng các bài này để tự đánh giá hiệu quả của hệ thống câu hỏi đã xây dựng. Từ đó, SV rút kinh nghiệm, sửa chữa, bổ sung về nội dung và hình thức của từng câu hỏi để hệ thống câu hỏi xây dựng được hoàn thiện, chính xác và mang lại hiệu quả cao hơn cho quá trình dạy học.

Bên cạnh việc tổ chức rèn luyện, phát triển kĩ năng đặt câu hỏi cho SV trong các giờ học, buổi học lí thuyết cũng như thực hành về phương pháp, kĩ năng dạy học bộ môn (học phần PPDH Ngữ văn), giảng viên có thể tổ chức các buổi ngoại khoá rèn luyện nghiệp vụ sư phạm để rèn luyện kĩ năng dạy học nói chung, kĩ năng XDCH nói riêng cho SV. Trong các buổi ngoại khoá này, giảng viên cùng nhắc lại, khơi gợi lại những vấn đề lí thuyết liên quan tới câu hỏi, quy trình XDCH và giao nhiệm vụ thiết kế, xây dựng hệ thống câu hỏi cho từng nhóm SV

dưới dạng các dự án học tập về một mảng kiến thức Ngữ văn nào đó cần cung cấp cho HS ở trường phổ thông. Mỗi nhóm SV dựa trên cơ sở lý thuyết và phân tích tài liệu SGK, tài liệu tham khảo cũng như năng lực của từng thành viên sẽ thảo luận, phân công nhiệm vụ cho từng người trong nhóm để tiến hành công việc của dự án và tạo lập ra sản phẩm chung là một bộ câu hỏi theo yêu cầu của giảng viên.

Tuy nhiên, biện pháp này không phải bao giờ cũng tiến hành được và cũng sẽ khó mang lại hiệu quả như mong muốn. Lý do là SV không hứng thú, nhiệt tình tham gia hoặc nếu có tham gia cũng không đầu tư về thời gian cũng như trí tuệ cho các hoạt động để cho ra những sản phẩm có chất lượng. Do đó, nếu giảng viên tổ chức rèn luyện cho SV theo cách này thì trước hết cần phải cho SV thấy được ý nghĩa của các buổi ngoại khoá đó và lợi ích liên quan tới nghiệp vụ sư phạm, tay nghề của các em trong tương lai. Đồng thời, phải có những quy định cụ thể, mang tính ràng buộc như thường, phạt điểm vào học phần PPDH hay có thể tính vào điều kiện dự thi học phần, cộng điểm thực hành,...

4. Kết luận

Như vậy, bên cạnh rất nhiều kỹ năng, nghiệp vụ sư phạm, XDCH là một trong những kỹ năng quan trọng, góp phần không nhỏ vào thành công của quá trình dạy học. Tuy nhiên, thực tế đào tạo sư phạm hiện nay cho

thấy, hầu hết chương trình, nội dung các học phần thuộc khối kiến thức nghiệp vụ - phương pháp chưa thật sự chú trọng đến rèn luyện, phát triển kỹ năng dạy học cụ thể cho SV, trong đó có kỹ năng XDCH trong dạy học từng môn học ở phổ thông. Bởi vậy, hơn bao giờ hết, cần đưa quy trình rèn luyện kỹ năng XDCH vào nội dung giảng dạy các học phần về PPDH ở các trường sư phạm nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới phương pháp đào tạo theo định hướng phát triển toàn diện năng lực nghề nghiệp cho SV, giúp các em thành thạo kỹ năng, nghiệp vụ ngay khi ra trường, làm công tác giảng dạy, thực hiện tốt nhiệm vụ, mục tiêu của giáo dục phổ thông.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. I.A.Rez, (1983), *Phương pháp luận dạy văn học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2006), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [3]. Trần Bá Hoàn, (2006), *Đổi mới phương pháp dạy học, chương trình và sách giáo khoa*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4]. Phan Trọng Ngọ, (2005), *Dạy học và phương pháp dạy học trong nhà trường*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [5]. Hà Nhật Thăng, Lê Quang Sơn, (2010), *Rèn luyện kỹ năng sư phạm*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

SOME MEASURES TO PRACTISE TO DEVELOP QUESTION-DESIGN SKILLS FOR PEDAGOGICAL STUDENTS IN VIETNAMESE LANGUAGE MAJOR

NGUYEN THI HIEN

Hai Phong University

Email: hienvan1975@gmail.com

Abstract: *Design and develop question is one of teachers' basic teaching skills to organize effective teaching. However, up to now, this professional skill has not really paid much attention in professional training and in-service training for students in the pedagogical majors. Starting from reality and requirements of standardization of teaching skills towards comprehensive development of teaching capacity, the paper proposes measures to organize teaching and practice to develop question-design skills for pedagogical students in Vietnamese language major in the process of studying at university so they can be able to apply this skill well into their career later.*

Keywords: *Question; skill to develop question; pedagogical students; Vietnamese language.*